

Verslag Financieel Stabiliteitscomité 13 februari 2018

Het Financieel Stabiliteitscomité heeft in zijn vergadering van 13 februari 2018 gesproken over de cyberdreigingen voor de Nederlandse financiële sector. Naar aanleiding hiervan waarschuwt het comité voor het toenemende risico van geavanceerde cyberaanvallen voor de financiële stabiliteit. Ook waarschuwt het comité consumenten en financiële instellingen nadrukkelijk voor de risico's van crypto's. Daarnaast roept het comité financiële instellingen op de impact van brexit in kaart te brengen en tijdig maatregelen te treffen.

In het Financieel Stabiliteitscomité spreken vertegenwoordigers van de Autoriteit Financiële Markten, De Nederlandsche Bank en het ministerie van Financiën over ontwikkelingen op het gebied van de financiële stabiliteit in Nederland. Het Centraal Planbureau neemt als externe deskundige deel aan de vergaderingen.

Actuele risico's

Het comité stelt vast dat de gunstige ontwikkeling van de macro-financiële omgeving breed gedragen wordt: wereldwijd zijn de groeiramingen verbeterd. Dit geldt ook voor Nederland, waar de ramingen uitgaan van een stevige economische groei en dalende werkloosheid. De Nederlandse woningmarkt draait op volle toeren, waarbij in sommige grote steden sprake is van een oververhitte markt. De prijsstijgingen worden mede verklaard door een structurele trek naar de grote steden en een achterblijvend aanbod van koopwoningen en huurwoningen in het middensegment. De hypothecaire kredietgroei trekt vooralsnog niet sterk aan, mede vanwege de inbreng van eigen geld en vrijwillige aflossingen. Ook de markt voor commercieel vastgoed trekt stevig aan, mede gedreven door een sterke vraag van internationale beleggers. Het comité monitort deze ontwikkelingen nauwgezet. Bij zijn volgende vergadering in mei zal het comité spreken over de huizenmarkt.

Het comité heeft gesproken over de toegenomen volatiliteit op financiële markten. Recent vonden sterke koersschommelingen op mondiale aandelenmarkten plaats, na een lange aaneengesloten periode van

koersstijgingen. De volatiliteit vond grotendeels plaats op de aandelenmarkten en werd geïnitieerd door een hoger dan verwachte stijging van de loongroei in de Verenigde Staten, waardoor inflatieverwachtingen toenamen. Veranderingen in de marktinfrastructuur, zoals geautomatiseerde beurshandel, hebben de volatiliteit mogelijk versterkt. Het belangrijkste risico is dat de toename in volatiliteit gepaard gaat met een omslag in het marktsentiment. Mocht een dergelijke omslag zich voordoen, dan is een forsere correctie op financiële markten mogelijk. De komende tijd zullen de ontwikkelingen zorgvuldig gemonitord worden.

Het comité stelt vast dat de markt voor crypto's op dit moment geen risico vormt voor de financiële stabiliteit. De omvang van deze markt is beperkt vergeleken met de officiële valutamarkten zoals die voor de dollar en de euro. Ook vervullen crypto's in de praktijk geen functie als valuta omdat zij geen stabiel ruilmiddel, geschikte rekeneenheid of betrouwbaar oppotmiddel zijn. Tegelijkertijd waarschuwt het comité consumenten en financiële ondernemingen nadrukkelijk voor de risico's van crypto's en van zogenoemde Initial Coin Offerings (ICOs), waarbij via de uitgifte van digitale tokens financiële middelen worden aangetrokken. Consumenten zijn niet beschermd door regelgeving en toezicht wanneer zij crypto's aanhouden of verhandelen. Financiële instellingen lopen integriteitsrisico's doordat de identiteit van kopers en verkopers van crypto's niet of onvoldoende kan worden gekend. Het comité heeft van gedachten gewisseld over de mogelijkheden om restrictieve maatregelen te nemen, en heeft geconstateerd dat deze bij voorkeur in internationaal verband onderzocht moeten worden.

Het comité heeft gesproken over het effect van prudentiële rapportageverplichtingen op de markt voor repotransacties. Sinds enkele jaren staat de Europese repomarkt onder druk tijdens kwartaal- en jaareinden, wanneer banken zich tijdelijk terugtrekken van de repomarkt. Het tijdelijk opdrogen van de repomarkt kan negatieve gevolgen hebben voor institutionele beleggers zoals pensioenfondsen en verzekeraars, die van de repomarkt gebruik

maken voor hun liquiditeitsmanagement. Het comité zal hier verder over spreken tijdens zijn volgende vergadering in mei.

Brexit

Het comité heeft gesproken over de risico's van brexit voor de financiële stabiliteit. Het uittreden van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie brengt risico's met zich mee voor de Nederlandse financiële sector. De transitie naar een nieuwe relatie met het Verenigd Koninkrijk gaat gepaard met aanpassingskosten en fricties voor financiële instellingen, mede gezien de op punten bestaande afhankelijkheid van de Londense City als financieel centrum. Dit is het geval wanneer overeenstemming wordt bereikt over een uittredingsakkoord en een transitieperiode, maar des te meer wanneer het Verenigd Koninkrijk zonder akkoord uitreedt. Vooral in het laatste scenario ontstaan risico's voor de werking van financiële markten en kan een klifeffect ontstaan bij verlies van toegang tot centrale clearingdiensten in Londen. Op dit moment wordt in de Europese Unie onderhandeld over wetgeving die bepaalt onder welke voorwaarden centrale tegenpartijen in derde landen toegang kunnen krijgen tot de Europese markt. Deze wetgeving zal naar verwachting ook op het Verenigd Koninkrijk van toepassing zijn. De mogelijke complicaties met betrekking tot bestaande derivaten- en verzekeringscontracten worden nader bestudeerd. Het comité roept Nederlandse financiële instellingen op de impact van brexit in verschillende scenario's in kaart te brengen en tijdig de nodige maatregelen te treffen. Het comité zal tijdens zijn volgende vergaderingen de voortgang monitoren, met speciale aandacht voor potentiële klifeffecten.

Cyberdreigingen

Het comité stelt vast dat de cyberdreiging voor de Nederlandse financiële sector structureel is toegenomen. Ook worden aanvalstechnieken steeds geavanceerder en kunnen meerdere instellingen gelijktijdig geraakt worden. Daarnaast verplaatst de cyberdreiging zich stroomopwaarts in de keten van financiële dienstverlening. In het verleden richtten aanvallers zich vooral op klanten van financiële instellingen. Tegenwoordig richten aanvallers zich ook op financiële instellingen zelf, hun dienstverleners en op andere vitale sectoren. Gezien de

ontwikkelingen in het dreigingsbeeld, waarschuwt het comité voor het toenemende risico van geavanceerde cyberaanvallen voor de financiële stabiliteit.

Het comité heeft in zijn vergadering van 3 februari 2015 aanbevolen om de cyberveerkracht van de Nederlandse financiële kerninfrastructuur (FKI) te testen. DNB heeft hier invulling aan gegeven door samen met de instellingen uit de FKI, overheidspartijen en de security sector het testraamwerk Threat Intelligence Based Ethical Red-Teaming (TIBER) te ontwikkelen. Op basis van actuele dreigingsinformatie worden gecontroleerde ethische aanvalstesten uitgevoerd op instellingen, om zo gezamenlijk te leren van de ervaringen. Het TIBER testraamwerk heeft als doel de collectieve cyberveerkracht van de FKI te vergroten, aanvullend op de inspanningen die individuele instellingen zelf verrichten.

De variëteit en intensiteit van cyberdreigingen vraagt om een intensivering van de samenwerking tussen de financiële sector, andere vitale sectoren en publieke diensten. Het comité steunt daarom de initiatieven om het TIBER raamwerk verder uit te breiden. Belangrijke stappen daarbij zijn het testen van clusters van wederzijds afhankelijke instellingen, internationaal georiënteerde testen, het testen met dienstverleners en het testen met andere vitale sectoren waar financiële instellingen direct afhankelijk van zijn, zoals de telecomsector.

Volgende vergadering

De eerstvolgende vergadering van het comité is in mei 2018. Het comité zal dan onder andere spreken over de huizenmarkt en het effect van prudentiële rapportageverplichtingen op de Europese repomarkt. Ook komt het comité dan terug op zijn wettelijke verankering, zoals aanbevolen door het IMF in 2017.